

NAUJŲ MENO TYRIMO METODŲ IEŠKOJIMAI

Šį Bonifacio Šidiškio straipsnį publikuojame po netikėtos autoriaus mirties. Kai kuriais atžvilgiais jis gali būti kritikuotinas: stokoja preciziškesnio sąvokų aptarimo, išsamesnio motyvavimo, problemos tyrimo istorinės apžvalgos ir dar kai ko. Tačiau straipsnyje mėginamas spręsti nelengvas uždavinys — siekiama paaiškinti, kaip susidaro muzikos semantinis ir ekspresyvus turinys. Tiesa, tas turinys čia nusakomas pernelyg senamadiškais ir grubokais asociatyvinės psichologijos bei fiziologijos terminais. Bet straipsnyje yra įdomių pastebėjimų, vertų plėtoti idėjų ir tiesiog diskusiją provokuojančių teiginių. Be kita ko, jis gerokai pakoreguoja ir paties autoriaus ankstesnę poziciją, žinomą iš kitų jo publikacijų.

B. Šidiškis buvo įdomi, koloritinga bekompromisinė asmenybė, nenorėjusi ir negalėjusi eiti įprastais, išvažinėtais keliais, vien savo rizika ir išmanymu drąsiai žengusi į įvairias mokslo sritis, nevirpėjusi prieš joki autoritetą, donkichotiškai stojusi į kovą su kvalifikuotais specialistais, dažnai jų aplamdyta, bet, nusišluosčiusi kruvinas vietas, pakoregavusi savo įrodymus, su dar didesniu atkaklumu kilusi į grumtynes su nusistovėjusiomis nuomonėmis, konservatyvia pedagogine praktika ir... moderniąja muzika. Jis šią laikę iš principo nesuprantama „efektofonija“, tuščiu eksperimentavimu, tinkamu tik garsiniam fonui sudaryti. Brėždamas griežtą demarkacinę liniją tarp klasikinės ir šiuolaikinės muzikos, kuriai iš viso netinkas „muzikos“ terminas, B. Šidiškis telkėsi į pagalbą tikslųjų mokslų metodus. Jų pagrindu jis manė suradęs visuotinius muzikos dėsnius, kuriais turėtų vadovautis ir muzikos kūrėjai, ir jos vertintojai, ir su kuriais, jo nuomone, yra nesuderinama naujoji muzika. Jo ieškomi muzikos formalizavimo keliai buvo įdomūs ir reikalingi fundamentalesniems meno tyrinėjimams, bet iš jų tiesmukai daromos išvados apie nekintamas muzikos ribas buvo pernelyg pretenzingos. Tik savamoksliai lengvoku minties skrydžiu galima paaiškinti B. Šidiškio mėginimus iš kai kurių gana bendrų principų išvesti gana netrivialių muzikos, matematikos, formaliosios logikos, psichologijos problemų sprendimus. Bet

kita vertus, plačios generalizacijos, sugebėjimas operuoti kai kuriais formaliais principais jam padėjo prisidėti prie perspektyvių sintezuojančių šiuolaikinio mokslo tendencijų plėtotės. Todėl neatsitiktinai jis nuolat buvo kviečiamas daryti pranešimų į įvairias sąjungines konferencijas, sprendžiančias mokslų sandūroje kylančias problemas (pavyzdžiui, psichinių procesų modeliavimo, dirbtinio intelekto kūrimo, ženklų sistemų formalizavimo ir pan.), bet retokai rasdavo bendraminčių, kai reikėdavo nuodugniau svarstyti atskiro mokslo klausimus. Ne vieng specialistą šokiravo laisvokas operavimas atitinkamo mokslo srityje susiformavusiais terminais, nelabai motyvuoti minties posūkiai, siaurokas teorinės situacijos suvokimas, skubotos generalizacijos. Ir vis dėlto B. Šidiškis nebuvo visai vienišas tyrinėtojas (plačiau apie jo teorinius kontaktus kalbama S. Vozbino straipsnyje). Vieną iš pirmųjų savo publikacijų B. Šidiškis paskelbė drauge su latvių matematiku V. Detlovu „Latvijos matematikos metraštyje“. Tai buvo „Univeršalus moduliacijų algoritmas“, kuriame B. Šidiškio muzikos komponentų sąveikos teorija buvo panaudota kaip moduliacijų algoritmo teorinis pagrindas. Čia muzika aiškinama „kaip procesas, kuriame informacinio nęapibręžtumo sudarymo etapai kaitaliojasi su jo įveikimo etapais“. Aprašydamas šį procesą ir aptardamas, kaip susidaro atitinkamos atskaitos sistemos tiems procesams numatyti, B. Šidiškis ėjo panašiu keliu kaip ir dauguma tų tyrinėtojų, kurie matematinę informacijos teoriją taikė meno reiškinių analizei. Mūsų respublikoje jis buvo šių darbų pionierius ir po jo mirties neliko, kas jais taip atsidavęs galėtų užsiimti.

Pratęsdamas senas muzikos ir matematikos vieningos logikos ieškojimo tradicijas, jis apčiuopė gana netikėtu aspektu „mąstymo dualumo“ fenomeną, pasireiškiantį tiek reiškinių diferenciacijavimu ir integravimu procesų vienybe, tiek ir šių reiškinių apibendrinimu.

B. Šidiškis buvo profesionalus muzikas, grojęs keliais instrumentais, vadovavęs įvairiems saviveiklos kolektyvams, gana originalius metodus praktikavęs pedagogas-eksperimentatorius, sukūręs populiarių lengvosios muzikos kūrinių. Tačiau paskutiniu metu dešimtmečiu jis daugiausia atsidėjo teorijai. Vien tik dėl jos jis troško gyventi, jai paskyrė beveik visą laisvalaikį. Dirbo ne tik dienomis, bet ir naktimis, ne tik namuose, bet net ir atsidūręs ligoninėje. Paliko keletą stambių darbų rankraščius, turėję aibes sumanymų.

Tarsi norėdamas užbėgti už akių pragaištingai medikų klaidai, publikuojamo straipsnio pabaigoje autorius perspėja, jog svarbu mokėti muzika naudotis, kad „blogas naudojimas nepaverstų jos, kaip ir vaistų, nuodais“.

K. Stoškus